

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№11

2025
noyabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 527 sahifa.
2025-yil, noyabr

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

JAHONDA KREATIV IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHINING UMUMIY GLOBAL TENDENSIYALARI.....	12
Ismailov Azizbek Ruzimaxmatovich	
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQUV VA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDA BOZOR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI	22
Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich	
XORIJIY INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY O'SISH O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIR	30
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA XIZMATLAR EKSPORTINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	35
Sultonov Shodiyor Abduxalilovich, Karshiyeva Charos Mamasoliyevna	
QASHQADARYO VILOYATIDA OLIY TA'LIM VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI ASOSIDA YUQORI MALAKALI KADRLAR TAYYORLASHNING HOZIRGI HOLATI.....	41
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XALQARO TAJRIBA ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH.....	48
Xodjimov Xamidullo Mamirjonovich	
TIJORAT BANKLARI KREDIT PORTFELNI SAMARALI BOSHQARISH: MUAMMO VA TAKLIFLAR.....	53
Yusupov Shaxzod Maxmatmurodovich	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLAR VA IQTISODI SAMARADORLIGI TAHLILI.....	59
Axatova Shahnoza	
SANOATNING "DRAYVER" SOHALARINI RIVOJLANTIRISH	63
Mamurjonova Ruxshonabegim Farxodovna	
РОЛЬ КРЕАТИВНОЙ ИНДУСТРИИ В РЕГИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ КАРАКАЛПАКСТАНА.....	69
Хошимова Камилла Навфал қизи	
РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В ПОВЫШЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	79
Тожиева Шахноза Бобомуратовна, Расулова Дилфуза Валиевна	
АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	86
Файзиёв Умуркул Шухратович	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARDA MARKETING FAOLIYATIDA ISTEMOLCHILARNI MOTIVATSIYALASH MASALALARI	97
Jalilov Jamshid G'anjonovich	
СТАНДАРТЫ КАЧЕСТВА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ.....	103
Ўролова Севара Бехзод қизи	
BANKLARDA KAPITAL YETARLILIGI VA LIKVIDLIKNI AUDITORLIK BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	109
Narziyev Hayotjon Azamatovich	
NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BudgetLASHTIRISH ORQALI FISKAL SAMARADORLIKNI OSHIRISH MASALALARI.....	115
Allakuliyev Akmal Baltayevich	
AUDITORLIK XULOSALARIDA AUDITORLARNING PROFESSIONAL MULOHAZALARNING ASOSLILIGINI ANIQLASH AHAMIYATI	120
Parpiyev Jaxongir Ilxomjonovich	
YASHIL IQTISODIYOTDA YASHIL MOLIYALASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIYOT UYG'UNLIGI.....	126
Xalikov S. X.	

TURISTIK KORXONALARDA BREND CAPITALINI BAHOLASH	131
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
AYOLLAR ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISHDA KASANACHILIKNING AHAMIYATI	141
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	148
Алимова Дилафруз	
O'ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHDA YASHIL INNOVATSIYALAR VA TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	153
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
RAQAMLI MOLIVAVIY XIZMATLAR TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA SOLIQ BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	161
Radjabov Umurzoq Ablakulovich	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО СЕКТОРА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭНЕРГЕТИКИ	165
Аллаева Г.Ж.	
THE IMPORTANCE OF STRESS TESTING AND ITS IMPLEMENTATION IN COMMERCIAL BANKS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	169
Mamatova Sevara	
MINTAQADA SANOAT KORXONALARI SALOHİYATI VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION KO'RSATKICHLARI	175
Nabiyev G'ulom Abdisalomovich	
IJTIMOİY SOHA INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT–XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIY TAJRIBALARI	185
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
YASHIL BANK MAHSULOTLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ISTIQBOLLARI	189
Mahmudov Ulug'bek Davronovich	
KICHIK BIZNESDA XUSUSIY VA UMUMIY AXBOROT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI	193
Navruz-zoda Layli Baxtiyorovna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	197
Mamatkulova Nadira Maxkamovna	
JAHON AMALIYOTIDA TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISHNING KONSEPTUAL YO'NALISHLARI	203
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
РАЗВИТИЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ МАЛОГО БИЗНЕСА КАК ФАКТОР ПЕРЕХОДА К “ЗЕЛЁНОЙ” ЭКОНОМИКЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	210
Бозорова Озода Рахимовна	
ТЕМИРБЕТОН КО'РРИКЛАРДАГИ BURDALANGIN BETONDAN OLINGAN CHAQIQ TOSHNI KOMPLEKS TADQIQOT QILISH	222
Salixanov Saidxon Salixanovich, Kenjayev Temurbek Olimjonovich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKDA YASHIRIN IQTISODIYOTNI ANIQLASH USULLARI VA SOF FOYDA KO'RSATKICHIDA AKS ETISH YO'LLARI	226
Mavlyanov Muzaffar Yusupovich	
MAMLAKATIMIZ BANKLARIDA FOIZ RISKILARI MUAMMOLARI VA ILMIY-TAHLILI	230
Isakov.J.Ya	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI EKSPORTGA YO'NALTIRISHDA IQTISODIY BARQARORLIK TUSHUNCHASINING NAZARIY ASOSLARI VA BAHOLASH MEZONLARI	238
Faxriddinov Bahriddin	

TO'QIMACHILIK SANOATIDA SUN'IY VA KIMYOVIY TOLALARNING IQTISODIY AFZALLIKLARI	243
Raximov Furqat Jalolovich	
BUXORO VILOYATIDA CHARM-POYABZAL TARMOG'I RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH STRATEGIYASI.....	249
Rahmonov Xurshid Xayriddinovich, Atoeva Mehriyo Ilhom qizi	
KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBI VA UNI YURITISH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	254
M.I.Murodova	
SOLIQ SIYOSATI ORQALI AHOLI DAROMADLARINI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI.....	258
Uzoqov Suhrobjon Do'smat o'g'li	
INNOVATSION VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA LOGISTIK XIZMATLAR KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI TAHLILI.....	264
Xalimov Javlonbek Shaxriyovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ TIZIMIDA RAQAMLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SOLIQLARNI UNDIRISHNING METODOLOGIK MUAMMOLARI	271
Muxammadov Nodir Karimovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATIDA EKSPORTBOP MAHSULOTLAR ISHLAB CHIQARISH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH	277
Boymirzayev Zokirjon Mashrabboyevich	
IQTISODIYOT VA TA'LIM BOSHQARUVI: O'ZBEKISTONDA TA'LIM BRENDINGI UCHUN IQTISODIY JIHATLAR.....	282
Dilfuza Shokirova	
OLIY TA'LIM SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	291
Raximjonova Shohsanam Baxodirovna	
O'ZBEKISTON BANKLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI INSON KAPITALI RIVOJI BILAN UYG'UNLASHTIRISH: INSTITUTSIONAL YONDASHUV.....	295
Xushvaqto'v Nodirbek Nomoz o'g'li	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA MOLIYAVIY STRESS-TEST TIZIMINI YARATISH METODOLOGIYASI	299
Zaynutdinov Ismoil Samariddin o'g'li	
HOZIRGI SHAROITDA BANK FAOLIYATIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI	303
Malikova Dilrabo Muminovna, Shakarova Kumush Faxriddin qizi	
ENSURING SECURITY IN THE DIGITAL WORLD: HOW THE INSURANCE INDUSTRY CAN COUNTER CYBERATTACKS	308
D.D. Omonova	
JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LISH JARAYONIDA Budget-SOLIQ SIYOSATINI ISLOH QILISH MASALALARI	314
Hojiakbar Zaynabidinov	
SILINDRSIMON KAMERADA QATLAMLI CHIGITLAR AYLANMA HARAKATINING TAHLILI.....	319
No'monov Mirjalol Abdumalik o'g'li	
IPAKCHILIK KLASSTERLARI ASOSIDA TARMOQNI O'RTA MUDDATLI RIVOJLAN TIRISH STRATEGIYASI.....	325
Xudoykulov Mamarasul Radjabovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	332
Shermatov Sirojiddan Xaydarovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM IQTISODIYOTINING RAQAMLI MARKETING ORQALI RIVOJLANISH YO'LLARI.....	335
Egamberdiyev Muzaffar	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ РЕШЕНИЙ В РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТА «БЕЗОПАСНЫЙ ГОРОД»	339
Иминов Акбаржон Одилжонович	

IQTISODIY TIZIM VA INSON QADRIYATI: KAPITALIZM VA GUMANIZM O'RTASIDA	345
Raxmatullayev Sarvar Nazar o'g'li, Abdukarimova Muborak Sharaf qizi, Madrakhimova R. G.	
O'ZBEKISTONDA QULAY INVESTITSIYA MUHITINI SHAKLLANTIRISH VA INVESTITSİYALAR JALB ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	350
Yusupov Muxiddin Soatovich	
KONSOLIDATSIYALASHGAN MOLIVAVIY HISOBOT MA'LUMOTLARINI TAHLIL QILISH MASALALARI	358
Avazov Ilhom Ravshanovich	
YANGI TUZILISHLI IKKI QATLAMLI TRIKOTAJ TO'QIMALARINI OLISH USULLARI	363
S. Saparova, M. Musaeva, M.Mirsadikov, M.Mukimov	
KVANT MUHITIDA AXBOROTNI HIMOYALASHGA XIZMAT QILUVCHI MULTIPLEKSER TUZILMASI	370
Safoev Nuriddin Najmiddin o'g'li	
ERKIN IQTISODIY HUDUDLAR: KO'P QATLAMLI IQTISODIY MEXANIZMLAR, INNOVATSION INFRATUZILMA VA INSTITUSIONAL UYG'UNLIKNING KONSEPTUAL TAHLILI	377
Kuziev Ravshan Ramazonovich	
SANOAT HAMKORLIGINING ILG'OR TAJRIBALARI VA ULARNI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA INTEGRATSIYA QILISH YO'LLARI	385
Boyurayev Olimjon Urayimovich	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	392
Akbarov G'ayratjon Ne'madjonovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANIDA YILQICHILIK VA TUYACHILIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARINI ARIMA MODEL ASOSIDA PROGNOZLASH	396
Sabit Gabbarov Nietali'evich	
MAKTABGACHA TA'LIM MUASSALARIDA AUTSORSING FAOLIYATINI MOLIVALASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR	402
Xamidov Anis Choriyevich	
NEXUS BETWEEN RENEWABLE ENERGY USE AND GDP GROWTH IN UZBEKISTAN	407
Xalimjonov Nurbek Ulug'bek o'g'li, Toxirov Shodiyor Zafar o'g'li, Jumamuratov Sultanbek Ilyasovich	
MOLIVAVIY SALOHİYATNI OSHIRISHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	415
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
O'ZBEKISTON O'RMON XO'JALIGIDA INNOVASION MOLIVALASHTIRISH: NORMATIV TAYANCH, BOZOR INSTRUMENTLARI VA EKOTIZIM XIZMATLARI	420
Mamatqulova Muxlisaxon Mamirjanovna	
SERVIS IQTISODIYOTIDA ISH BILAN BANDLIK SHAKLLARI TRANSFORMATSIYASINI TADBIQ QILISHGA METODOLOGIK YONDASHUV	425
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TURIZMNING O'RNI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	431
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ «ЗЕЛЁНОГО» ФИНАНСИРОВАНИЯ В БАНКОВСКОМ СЕКТОРЕ	436
Мирдовидов Бахтиер Кобилович	
MILLIY IQTISODIYOT UCHUN INVESTITSIYA RESURSI SIFATIDA UY XO'JALIKLARI JAMG'ARMALARINI RIVOJLANTIRISH	443
Bayxonov Baxodirjon Tursunbayevich	
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TIZIMLARI HIMOYA VOSITALARINI SUN'IY INTELLEKT BILAN INTEGRATSIYALASH MUAMMOLARI	448
Bozorov Suhrobjon Mumin o'g'li	

SANOAT KORXONALARIDA KPI TIZIMINI JORIY QILISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	453
Tursunov Orifali Samandarovich	
IQTISODIY BARQARORLIKGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	457
Abdullayeva Sevaraxon Xasanovna	
ZARAFSHON MINTAQASI HUDUDLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHALARI O'RTASIDAGI MUTANOSIBLIKNI TA'MINLASH ISTIQBOLLARI	463
Murtazayev Isabek Bazarbayevich	
YUQORI SAMARALI PAXTA TOZALAGICHDA MAYDA IFLOSLIKLARNI AJRATISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH VA UNING OPTIMAL PARAMETRLARINI MATEMATIK MODELLASHTIRISH ASOSIDA ANIQLASH.....	471
Mirzakarimov Mirsharoffiddin Mirzaabdurahimovich	
MAHSULOTLAR RAQAMLI PASPORTI EKOTIZIMI VA UNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI.....	478
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
ВЛИЯНИЕ РАЗЛИЧНЫХ МОЮЩИХ СРЕДСТВ И МЕТОДОВ НА ПОКАЗАТЕЛИ КАЧЕСТВА НАТУРАЛЬНЫХ ШЕРСТЯНЫХ ВОЛОКОН.....	484
Собиров ДаниёрХолмуродович	
СТРУКТУРНАЯ МОДЕЛЬ ЦИФРОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГОВ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ.....	490
Киличева Феруза Бешимовна	
KICHIK BIZNESNING BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASHDA SAMARALI OMILLARDAN FOYDALANISH NAZARIYASI	495
Imomnazarov Xurshid Ozodbekovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna	
TIJORAT BANKLARIDA MOLIVAVIY BARQARORLIKNI BAHOLASH INDIKATORLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	499
Abdusalamov Olimjon Eshmirzayevich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOXASIGA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMINI TA'SIRI.....	504
Yuldashev Kodirjon Mamadjanovich	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	508
Shernayev Akbar Aqmirzayevich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI KAMAYTIRISH YO'LLARI	514
Adilov Mirkomil Miralimovich	
IDORALARARO INTEGRATSIYANING NAZARIY MODELLARI VA UNING DAVLAT BOSHQARUVIDAGI AHAMIYATI	520
Ashirov Jamolbek Shuxrat o'g'li	

IDORALARARO INTEGRATSIYANING NAZARIY MODELLARI VA UNING DAVLAT BOSHQARUVIDAGI AHAMIYATI

Ashirov Jamolbek Shuxrat o'g'li

Soliq qo'mitasi Axborot-kommunikatsiya
texnologiyalari departamenti davlat soliq bosh inspektori
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
"Soliq va soliqqa tortish" kafedrası mustaqil tadqiqotchisi
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-7555-6754>
E-mail: jamolbek.ashirov@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada idoralararo integratsiyaning nazariy modellari, davlat boshqaruvidagi ahamiyati va xalqaro tajriba, shuningdek, boshqa vazirlik tashkilotlari ma'lumotlari asosida soliq hisobotlarini haqqoniy va to'g'ri topshirilishining tashqi manba ma'lumotlari asosida avtomatlashtirilishi, inson omilini kamaytirish orqali davlat budjetiga tushumlarni oshirish ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: Soliq munosabatlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, korrupsion omillar, idoralararo integratsiya, tashqi manba, axborot tizimlari, metodologik asoslar, nazariy modellar.

Abstract. This article presents theoretical models of interdepartmental integration, its importance in public administration, and international experience, as well as the possibility of increasing revenues to the state budget by fully automating taxpayer reports based on external source data, based on the fair and correct submission of tax reports based on data from other ministerial organizations, and reducing the human factor.

Keywords: Tax relations, information and communication technologies, corruption factors, interdepartmental integration, external sources, information systems, methodological foundations, theoretical models.

Аннотация. В статье представлены теоретические модели межведомственной интеграции, ее значение в государственном управлении и международный опыт, а также возможности увеличения поступлений в государственный бюджет за счет полной автоматизации отчетности налогоплательщиков на основе внешних исходных данных, на основе справедливой и корректной подачи налоговой отчетности на основе данных других министерских организаций, а также снижения человеческого фактора.

Ключевые слова: Налоговые отношения, информационно-коммуникационные технологии, коррупционные факторы, межведомственная интеграция, внешние источники, информационные системы, методологические основы, теоретические модели.

KIRISH

O'zbekiston iqtisodiyotining raqamli iqtisodiyotga o'tish jarayonida, soliq siyosatini samarali tashkil etish va raqamlashtirish tadbirkorlik subyektlari uchun muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, soliq to'lovchilarining raqamli ko'nikmalarini yaxshilash, raqamli ma'lumotlarni boshqarishda yangi yechimlarni joriy etish va mamlakatimizda yashirin iqtisodiyotni kamaytirish muammoli masalalar sifatida qolmoqda.

Globalizatsiya, texnologik taraqqiyot va murakkab ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar davrida davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish zaruriyati keskin ortib bormoqda. Bunda idoralararo integratsiya muhim omillardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Idoralararo integratsiya davlat organlari va tashkilotlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlik, ma'lumot almashinuvi va resurslardan kompleks foydalanish mexanizmlarini anglatadi.

Hozirgi davrda davlat boshqaruvi tizimini modernizatsiya qilish, uning samaradorligini oshirish va aholiga ko'rsatilayotgan davlat xizmatlari sifatini yaxshilash jarayonida idoralararo integratsiya alohida ahamiyat kasb etmoqda. Zamonaviy boshqaruv konsepsiyalari davlat organlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni mustahkamlash, ma'lumot almashinuvini tezlashtirish hamda qaror qabul qilish jarayonlarini optimallashtirishga yo'naltirilgan. Shu nuqtayi nazardan, idoralararo integratsiyaning nazariy modellari davlat boshqaruvi tizimining barqarorligi, ochiqligi va samaradorligini ta'minlashda muhim vosita sifatida qaraladi.

“Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasiga muvofiq, O‘zbekistonning barcha sohalarda, jumladan soliq sohasida ham, raqamli transformatsiyani amalga oshirish rejalashtirilgan. Strategiyaning asosiy maqsadi mamlakatni raqamli texnologiyalar asosida yangilash hamda shu orqali iqtisodiyotning samaradorligini, shaffofligini va raqobatbardoshligini oshirishdir. Strategiya doirasida soliq sohasidagi muammolarni hal etish va ularni raqamli transformatsiya jarayoniga integratsiya qilish, nafaqat soliq sohasining, balki butun iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Bu, o‘z navbatida, “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasining asosiy maqsadlaridan biri - mamlakatni raqamli rivojlanishning yangi bosqichiga olib chiqishga yordam beradi [1].

Integratsiya tushunchasi umumiy ma’nodagi turli tizimlarning yagona maqsad yo‘lida birlashuvi sifatida izohlanadi. Davlat boshqaruvida esa bu jarayon davlat organlari, idoralar va ularning tarkibiy tuzilmalari o‘rtasidagi uzviy aloqalar tizimini anglatadi. Idoralararo integratsiya nazariyasi va uning amaliy modellari davlat boshqaruvining barcha bosqichlarida barqaror taraqqiyot va sifatli boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi. Mazkur maqolada idoralararo integratsiyaning asosiy nazariy modellari tahlil qilinib, uning davlat boshqaruvi sohasidagi o‘rni va ahamiyati yoritib beriladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Dunyoda moliyaviy oqimlarning notekis harakatida soliq to‘lashdan qochishning turli xil yo‘llarini izlash va undan soliq to‘lovchilar o‘z manfaatlarini yo‘lida foydalanish holatlari tez-tez uchramoqda. Birlashgan Millatlar Tashkiloti qoshidagi Savdo va taraqqiyot konferensiyasi hisob-kitoblariga ko‘ra, “rivojlanayotgan mamlakatlar-yiliga 100 milliard AQSh dollari miqdoridagi moliyaviy resurslarni “foydani o‘tkazish” amaliyoti tarzida noqonuniy tarzda boshqa hududlarga o‘tkazib, milliy iqtisodiyot doirasida soliqdan qochish holatlarini keltirib chiqarmoqda” [2].

N. Luhmannning tizimli yondashuvi davlat boshqaruvi ichidagi idoralararo integratsiyani sotsial tizimlar o‘rtasidagi axborot oqimlari va kommunikatsiya orqali amalga oshiriluvchi murakkab jarayon sifatida ko‘radi. Uning fikricha, samarali integratsiya qaror qabul qilishni tezlashtiradi va tizim barqarorligini ta’minlaydi [3].

Yangi davlat boshqaruvi konsepsiyasi doirasida tadqiqotchilar esa idoralararo integratsiyani davlat xizmatlari samaradorligini oshirish va byurokratik to‘siqlarni kamaytirish vositasi sifatida ko‘rishadi. Bu g‘oyalarni o‘zbekistonlik tadqiqotchilardan prof. S. T. Narzievning ishlari bilan solishtirish mumkin. U o‘z tadqiqotlarida davlat xizmatlari sifatini oshirish uchun idoralar o‘rtasidagi raqamli integratsiyani chuqurlashtirish, yagona axborot maydonini shakllantirish va raqobatbardosh budget tizimini yaratish zarurligini qayd etadi [4].

Mahalliy olimlardan O‘zbekiston davlat boshqaruvi sohasidagi integratsiya jarayonlarini o‘rganishga hissa qo‘shgan mualliflar qatorida A. Saidov, Sh. Xolboev, H. Karimov va boshqalar asarlarida idoralararo hamkorlikning huquqiy va institutsional asoslari, uning raqamli transformatsiya sharoitidagi o‘rni atroflicha tahlil qilingan [5].

Xulosa qilib aytganda, mavjud adabiyotlarda idoralararo integratsiya nazariyasi turli yondashuvlar nuqtayi nazaridan tahlil qilingan bo‘lsa-da, uning zamonaviy davlat boshqaruvi sharoitidagi ahamiyatini kompleks tarzda o‘rganish dolzarb bo‘lib qolmoqda. Shu bois maqolada mazkur jarayonning nazariy modellari tizimli o‘rganilib, ularning amaliy qo‘llanish imkoniyatlari tahlil etiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqola davlat boshqaruvi tizimida idoralararo integratsiyaning nazariy modellari va uning ahamiyatini o‘rganishga qaratilgan bo‘lib, tadqiqotda kompleks metodologik yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqot natijalari sifatli (qualitative) tahlil asosida umumlashtirilib, idoralararo integratsiyaning nazariy modellari va ularning davlat boshqaruvi samaradorligini oshirishdagi o‘rni bo‘yicha ilmiy xulosalar chiqarildi. Shuningdek, tadqiqot natijalari amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Dastlab maqolada qisqacha idoralararo integratsiya mazmun mohiyatini yoritishimiz va uning modellariga to‘xtalib o‘tamiz. Idoralararo integratsiya – bu turli davlat organlari va muassasalarining o‘zaro axborot almashinuvi, xizmatlar ko‘rsatishda hamkorlik qilish va yagona maqsadlarga erishish yo‘lida koordinatsiyalashgan faoliyat yuritishidir. Integratsiya natijasida idoralar bir-biri bilan uzviy bog‘langan tizim sifatida faoliyat yuritadi. Bu esa qarorlar qabul qilish jarayonini tezlashtiradi, resurslardan unumli foydalanishni ta’minlaydi va davlat boshqaruvining sifatini oshiradi.

Idoralararo integratsiyaning nazariy modellariga qaraydigan bo‘lsak, ular davlat moliyaviy siyosatining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri bo‘lib, quyidagilarni tashkil etadi:

1. Gorizontal integratsiya modeli – bu model bo'yicha turli idoralar o'zaro tenglik asosida hamkorlik qiladi. Shuningdek, maqsad ortiqcha byurokratik to'siqlarni kamaytirish va xizmat ko'rsatish sifatini oshirishda namoyon bo'ladi. Gorizontal integratsiya ko'pincha yagona oyna (one-stop-shop) xizmatlari va raqamli hukumat loyihalarida qo'llaniladi.

2. Vertikal integratsiya modeli – bu turdagi integratsiyada yuqori boshqaruv organlari (masalan, vazirliklar, qo'mitalar) quyi bo'g'inlar faoliyatini uyg'unlashtirishni ta'minlaydigan asosiy omil hisoblanadi. Bu modelda ko'proq buyruqbozlik va nazorat elementlari ustunlik qiladi, biroq strategik qarorlarni tezkor qabul qilish imkonini beradi.

3. Tarmoq modeli – bu yondashuvda idoralar o'zaro teng huquqli hamkorlar sifatida turib, axborot texnologiyalariga asoslangan tarmoqlar orqali integratsiyani amalga oshiradi. Tarmoq modeli davlat va nodavlat sektorini bog'lovchi mexanizm sifatida samarali bo'lishi mumkinligi ta'kidlangan.

4. Gibrid model – gibrid yondashuvda yuqoridagi modellar elementlari uyg'unlashadi, ya'ni o'zaro bog'liqlikda ish yuritadi. Masalan, ma'lumot almashinuvi tarmoq modeli orqali, boshqaruv esa vertikal integratsiya tamoyillari asosida amalga oshiriladi.

Gorizontal integratsiya modeli mohiyatiga e'tibor qaratadigan bo'lsak, turli idoralar yoki tashkilotlar o'zaro teng maqomda, hamkorlik va kelishuv asosida faoliyat yuritadi. Bunda idoralar o'z vakolat doirasida mustaqil qoladi, lekin o'zaro ma'lumot almashadi, qarorlar bo'yicha o'zaro maslahatlashadi.

Asosiy tamoyillari:

- Idoralar o'zaro teng huquqli hamkor sifatida ishlaydi.
- Maqsad – umumiy manfaat uchun resurs va ma'lumotlarni birlashtirishdan iborat.
- Hamkorlik ko'proq xizmat ko'rsatish samaradorligini oshirishga asosiy urg'u qaratiladi.

Afzalliklari:

- Ortiqcha byurokratiya kamayadi.
- Qarorlar sifati oshadi, chunki ko'p idoralar tajribasi birlashtiriladi.
- Xizmatlar bir joyda (masalan, "yagona oyna") ko'rsatiladi.

Kamchiliklari:

- Qaror qabul qilish jarayoni sekinlashishi mumkin, chunki ko'p tomonlama kelishuv talab etiladi.
- Har doim idoralar o'rtasida manfaatlar to'qnashuvi xavfi bo'ladi.

Vertikal integratsiya modeli mohiyati yuqori boshqaruv darajasi (masalan, vazirlik yoki qo'mita) quyi bo'g'inlardagi idoralarni boshqaradi, ularni yagona tizimga birlashtirishda namoyon bo'ladi. Boshqaruv asosan buyruq va nazorat shaklida bo'ladi.

Asosiy tamoyillari:

Qarorlar yuqoridan pastga uzatiladi, ya'ni yuqori tashkilot (vazirlik, qo'mita kabi) tomonidan ularning quyi tashkilotlariga uzatiladi. Idoralar faoliyati yagona strategiyaga bo'ysundiriladi. Nazorat va hisobdorlik qattiq intizom asosida yuritiladi.

Afzalliklari:

- Qarorlar tez qabul qilinadi.
- Resurslarni markazlashgan holda boshqarish mumkin.
- Yagona siyosat va standartlar amalga oshiriladi.

Kamchiliklari:

- Quyi bo'g'inlarda tashabbus va mustaqillik susayadi.
- Yuqori darajadagi markazlashuv byurokrtiyani oshirishi mumkin.

Tarmoq (network) modeli mohiyati

Idoralar o'zaro teng hamkorlar sifatida virtual yoki real tarmoqlar orqali o'zaro integratsiyalashadi. Bu model ko'pincha axborot texnologiyalari asosiga tayanishi mumkin.

Asosiy tamoyillari:

- Tashkilotlar o'zaro axborot almashadi.
- Qattiq buyruq va bo'ysunish yo'q.
- Ko'proq moslashuvchan va ochiq tizim bo'ladi.

Afzalliklari:

- Innovatsiyalar va yangi g'oyalar tez kirib keladi.
- O'zgaruvchan sharoitga tez moslashadi.
- Davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik rivojlanadi.

Kamchiliklari:

- Tarmoqdagi koordinatsiyani ta'minlash qiyin bo'lishi mumkin.
- Tarmoq ishonchiligi xavf ostida bo'lishi mumkin (axborot xavfsizligi).

Gibrid (aralash) model mohiyati

Bu model yuqorida ta'kidlangan modellar elementlarini o'zida uyg'unlashtiradi. Masalan, strategik boshqaruv vertikal integratsiyaga asoslanadi, ammo ma'lumot almashish tarmoq modeli orqali amalga oshishi mumkin.

Asosiy tamoyillari:

- Boshqaruv vertikal bo'lishi mumkin, lekin axborot almashinuvi gorizonttal yoki tarmoq shaklida bo'ladi.
- Moslashuvchanlik va markazlashuv muvozanati saqlanadi.

Afzalliklari:

- Turli modellar kuchli tomonlaridan foydalaniladi.
- Tizim murakkab muammolarni hal qilishga moslashadi.

Kamchiliklari:

- Koordinatsiyani ta'minlash murakkab bo'ladi.
- Resurslar va vakolatlar bo'yicha chalkashlik yuzaga kelishi mumkin.

Idoralararo integratsiya quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

- Axborot texnologiyalari asosida ma'lumot almashish;
- Normativ-huquqiy asoslarni uyg'unlashtirish;
- Boshqaruv funksiyalarini qayta taqsimlash;
- Davlat xizmatlarini yagona markazdan ko'rsatish.

Axborot tizimlari integratsiyasi – bu idoralar o'rtasida o'zaro axborot texnologiyalaridan foydalangan holda real vaqt rejimida ma'lumot almashish imkonini beradi. Takidlash joizki, bu turdagi integratsiya davlat xizmatlarini avtomatlashtirish, hisobotlarni qisqartirish va xatoliklarni kamaytirish imkonini yaratib beradi.

Tashkiliy integratsiya – turli davlat idoralari vazifalari va vakolatlarini aniq belgilash orqali asosan bir-birini takrorlaydigan funksiyalarni qisqartirishga xizmat ko'rsatadi. Shuningdek, bu jarayon turli idoralar o'rtasida vazifalarning qayta taqsimlanishini, yangi ish uslublarining joriy etilishini talab qiladi.

Huquqiy integratsiya – davlat idoralari o'rtasidagi hamkorlik qonunchilik bilan tartibga solinishi lozim. Bunda ma'lumotlar almashish, vakolat doirasi, javobgarlik kabi masalalar yuridik jihatdan mustahkamlanadi.

Institutsional integratsiya – bu mavjud tashkilotlar bazasida yangi institutlar, qo'shma ishchi guruhlar, komissiyalar tashkil etishni nazarda tutadi. Ular integratsiyani boshqarish va muvofiqlashtirishda muhim rol o'ynaydi.

Asosan maqolamizda axborot tizimlari integratsiyasiga e'tibor qaratamiz. Bu turli tashkilotlar va idoralar tomonidan foydalanilayotgan axborot tizimlarini yagona muhitga birlashtirish, ularning o'zaro real vaqt rejimida ma'lumot almashishini ta'minlash jarayonidir. Bu jarayon orqali idoralar o'z faoliyatlarini muvofiqlashtirib, takroriy ma'lumot yig'ishdan voz kechadi, xizmatlar avtomatlashtiriladi, inson omiliga bog'liq xatoliklar kamayadi (1-rasm).

1-rasm. Axborot tizimlari integratsiyasining afzalliklari

Operativlik – Ma’lumotlarni izlash va qayta ishlash vaqti keskin qisqaradi.

Ishonchlilik – Inson xatoliklarining oldi olinadi, axborot yagona manbadan olinadi.

Shaffoflik – Davlat organlari faoliyati ustidan monitoring qilish imkoniyati kengayadi.

Tahlil qilish imkoniyatlari – Yagona ma’lumotlar bazasi asosida strategik qarorlar uchun real tahlil qilish imkoniyati yaratiladi.

Axborot tizimlari integratsiyasining asosiy texnik komponentlari quyidagilardan iborat:

- API (Application Programming Interface) – turli dasturiy ta’minotlar o’rtasida ma’lumotlar almashuvini soddalashtiruvchi interfeyslar.

- Yagona ma’lumotlar markazi (data hub) – barcha idoralarning ma’lumotlar bazalarini birlashtiruvchi markaziy tizim.

- Web-servislar va SOAP/REST protokollari – dasturlar o’rtasida internet orqali xavfsiz ma’lumot uzatishni ta’minlovchi texnologiyalar.

- Ma’lumot formatlari standartlari (XML, JSON) – ma’lumotlar almashuvini unifikatsiyalash uchun belgilangan formatlar.

Ushbu komponentlar o’zaro uyg’un ishlaganda davlat xizmatlarining avtomatlashtirilgan va integratsiyalashgan muhitini yaratadi. Masalan, fuqaroning tug’ilganlik haqidagi guvohnomasi Adliya vazirligi tizimida yaratilgach, avtomatik tarzda Soliq qo’mitasi va boshqa idoralarga uzatiladi (2-rasm).

2-rasm. Ma’lumotlar Integratsiyasi: Asosiy Maqsadlar va Foydalar

Integratsiyaning foydalari - boshqaruv qarorlarini qabul qilishda tezkorlik va aniq ma’lumotlar, mehnat samaradorligining oshishi va eng katta foydalardan biri - resurslar tejash (vaqt, inson, moddiy) hisoblanadi.

O’zbekiston Respublikasida axborot tizimlari integratsiyasi bo’yicha amalga oshirilayotgan ishlarga nazar soladigan bo’lsak, Prezidentning bir qator qaror va farmonlarida axborot tizimlari integratsiyasi alohida e’tirof etilgan. Jumladan, O’zbekiston Respublikasi Prezidentining “O’zbekiston Respublikasi davlat soliq xizmati idoralari axborot-kommunikatsiya tizimi faoliyati samaradorligini yanada oshirish chora-tadbirlari to’g’risida” 2012-yil 30-oktyabrdagi qarori qabul qilingan. Mazkur qaror soliq tizimida soliq va boshqa majburiy to’lovlar tushumini hisobga olish hamda nazorat qilish darajasini oshirishga, soliq tushumlarining qo’shimcha manbalarini aniqlash va soliq to’lashdan bo’yin tovlashning oldini olishga, shuningdek soliq to’lovchilar uchun ko’rsatilayotgan interaktiv xizmatlar turini kengaytirish hamda sifatini oshirishga yo’naltirilgan davlat soliq xizmati idoralari axborot-kommunikatsiya tizimini yanada rivojlantirish va faoliyat samaradorligini oshirishni nazarda tutgan.

Aynan shu qaror asosida Soliq qo’mitasi boshqa vazirliklar va idoralar, shuningdek, mahalliy davlat hokimiyati organlari o’rtasida soliqqa tortish masalalarida, jumladan, aloqa kanallari orqali elektron axborot almashuvini tashkil etish rasman boshlangan.

Shuningdek, soliq idoralarning yagona integratsiyalashtirilgan axborot resurs bazasini shakllantirish bosqichma-bosqich amalga oshirildi:

- Birinchi bosqich (2013-yil 1-yanvargacha) – barcha hududiy davlat soliq inspeksiyalarining axborot bazasini markaziy ma’lumotlar bazasiga integratsiyalashtirildi;

- Ikkinchi bosqich (2015-yil 1-yanvargacha) – soliq to’lovchilar majburiyatlarining paydo bo’lishi (to’xtatilishi) bo’yicha vazirliklar va idoralarning ma’lumotlar bazasini Soliq qo’mitasining ma’lumotlar yagona axborot bazasiga integratsiyalashtirish ishlari amalga oshirildi.

O'zbekistonda raqamli transformatsiya jarayonlari tez sur'atlar bilan amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, soliq tizimi sohasi elektron axborot tizimlarini joriy etishda yetakchi sohalardan biriga aylandi. Biroq, soliq organlarining yagona va to'liq axborotga ega bo'lishi uchun boshqa davlat idoralari bilan uzluksiz va avtomatlashtirilgan axborot almashinuvini tashkil etish zarur. Shu bois, Soliq qo'mitasi uchun tashqi manba axborot tizimini ishlab chiqish dolzarb masalaga aylandi.

Soliq qo'mitasi tomonidan soliq ma'murchiligi raqamlashtirish jarayoni jadal davom ettirilmoqda. Shuningdek, dastlabki eng katta qadamlardan biri bu tashqi manba axborot tizimini ishlab chiqilishi hisoblanadi.

Integratsiyaning davlat boshqaruvidagi asosiy vazifalari:

1. Ijtimoiy xizmatlar sifati va tezligini oshirish. Bunda fuqarolar turli idoralarga murojaat qilmasdan, yagona portal orqali hujjat topshiradi.

Masalan: tug'ilganlik haqida guvohnoma, nikoh, pensiya tayinlash, soliq hisoboti.

2. Idoralararo ma'lumotlar almashinuvini avtomatlashtirish. Bu orqali Soliq qo'mitasi, Ichki ishlar vazirligi, Sud, Adliya vazirligi, Bojxona qo'mitasi va boshqa davlat idoralar real vaqt rejimida ma'lumot almashadi. Bu byurokratiyani kamaytiradi va korrupsion xavflarni yo'qotadi.

3. Qaror qabul qilishda ishonchli analitik axborot bazasi. Raqamli ma'lumotlar tahlili asosida siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy strategiyalar ishlab chiqiladi.

Misol: ishsizlik darajasini real ko'rsatkichlar asosida aniqlash va choralar ko'rish.

4. Nazorat va monitoring tizimining kuchayishi. Soliq to'lovchilarning faoliyati, bojxona to'lovlari, subsidiya oluvchilar kabi holatlar avtomatik kuzatib boriladi. Bu davlat budjetining maqsadli va samarali sarflanishiga xizmat qiladi.

Integratsiya, shuningdek, raqamli davlat boshqaruvidagi asosiy yo'nalishlardan biriga aylangan. Misol tariqasida, Yagona identifikatsiya tizimi fuqarolarning barcha ma'lumotlarini yagona shaxsiy identifikator orqali aniqlash imkonini beradi. Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali (my.gov.uz) 300+ dan ortiq xizmatlarni yagona platformada taqdim etadi. Mazkur har bir xizmat soliq, adliya, ichki ishlar, notarius va boshqa idoralar bilan integratsiya asosida ko'rsatiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Idoralararo integratsiya — zamonaviy davlat boshqaruvida samaradorlik, shaffoflik va fuqarolar uchun qulaylikni ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi. Tahlil qilingan nazariy modellar (gorizontal, vertikal, tarmoq va gibrid) turli boshqaruv sharoitlariga moslashgan bo'lib, har birining o'ziga xos kuchli va zaif tomonlari mavjud.

O'zbekiston sharoitida ham davlat boshqaruvi tizimini modernizatsiya qilish va raqamli transformatsiya jarayonlarida idoralararo integratsiya modelini puxta o'ylangan holda joriy etish zarur.

Integratsiya jarayonida ma'lumotlarning himoyalanganligini ta'minlash bo'yicha zamonaviy texnologiyalar va protokollardan foydalanish lozim.

O'zbekiston uchun idoralararo integratsiya davlat boshqaruvi islohotlarining muhim yo'nalishi bo'lib, "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida xizmatlarni optimallashtirish, fuqarolar va biznes uchun qulay muhit yaratish, korrupsiya omillarini kamaytirishda o'z o'rnini topishi kerak. Shu bilan birga, integratsiya jarayonlari texnologik, tashkiliy va huquqiy jihatdan puxta asoslangan bo'lishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida, 05.10.2020-yil, PF-6079-sonli Farmoni. <https://lex.uz/docs/-5030957>
2. Birlashgan Millatlar Tashkiloti (UN). A/HRC/31/61.GE.16-00535 (R), 020216. O'zgartirilgan, 2030-yilga qadar barqaror rivojlanish maqsadlari va xalqaro moliyaviy majburiyatlar ta'sirida inson huquqlari to'g'risida yakuniy tadqiqot.
3. Luhmann, N. (2000). Sotsial'nye systemy: ocherk obshchey teorii. Moskva: Logos.
4. Narziev, S. T. (2022). "Raqamli transformatsiya sharoitida davlat xizmatlarini boshqarish samaradorligini oshirish yo'llari." Moliya va iqtisodiyot jurnali, 2022-yil, № 2, B. 27–34.
5. Saidov, A. (2015). Davlat va huquq nazariyasi. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi davlat soliq xizmati idoralari axborot-kommunikatsiya tizimi faoliyati samaradorligini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori, PQ–1843-son, 2020-yil 30-sentabr. // <https://lex.uz/docs/2079751>
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Soliq ma'muriyatchiligini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori, PQ–4851-son, 2020-yil 30-sentabr. // <https://lex.uz/docs/-4415356>
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" qarori, PQ-4389-son, 2019-yil 10-iyul. // <https://lex.uz/docs/5031085>
9. Soliq qo'mitasi axborot portali. // <https://soliq.uz>

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100